

Noves governances. La gestió comunitària de la cultura en la crisi i més enllà

Publicat per [Interacció](#) [1] el 28/02/2022 - 11:00

Actualment **els governs locals estan apostant de manera significativa per una nova governança de la cultura amb l'accent en la gestió comunitària**, com a element de cohesió social que relaciona persones, entitats, col·lectius i institucions. La pandèmia i la crisi consegüent **han accelerat el trànsit cap a la configuració de models més resilents per a les ciutats** que, a més d'enfortir i fer créixer els ecosistemes creatius locals, puguin fer front a futures adversitats. **Aquest fet ja s'està experimentant en la manera com s'utilitza i es gestiona l'espai públic, incloent-hi equipaments culturals. El paradigma dels drets culturals, a la base del desenvolupament sostenible, també ha avançat en paral·lel**, ampliant conceptes com el de l'accés i la participació en la vida cultural de les comunitats per situar-los com a elements fonamentals de la vida democràtica. **La revisió de l'estat d'aquests processos**, en plena configuració d'un nou pacte social que no deixi ningú ni cap lloc enrere, **és clau per entendre el futur de les polítiques culturals locals i globals.**

Tot i que a escala europea els actors privats i les seves inversions determinants en el futur d'edificis, carrers i barris tenen una gran influència en la governança local, **el creixent nombre d'espais culturals i creatius independents i autogestionats intenten defugir aquesta tendència neoliberal**, convertint-se en llocs on és possible pot experimentar, més enllà de l'àmbit artístic, com **l'autogestió es pot conjugar amb l'accessibilitat i la inclusió activa de la ciutadania al voltant d'activitats i temes d'interès públic, sovint vinculat als reptes urbans**. Aquestes experiències donen lloc a diferents formes de participació i usos col·lectius en què es reclamen –“*per facta concludentia*”– els drets de governança sobre la planificació urbana i l'administració dels béns públics (Arreaga, Frías i Rodríguez, 2020, p. 14). **El potencial democràtic d'aquests espais és gran**, i més en el context de crisi actual que demana consensos sobre temes essencials per al benestar i el desenvolupament sostenible de les comunitats. Així es va evidenciar en el [curs](#) [2] 'Les administracions culturals municipals i la gestió comunitària: un estat de la qüestió' organitzat pel Centre d'Estudis i Recursos Culturals (CERC) de la Diputació l'any 2020, que va mostrar com **tot un seguit de nous actors més enllà de les tradicionals entitats**, com ara l'[Ateneu Popular Coma Cros](#) [3] de Salt, l'[Ateneu L'Harmonia](#) [4] del barri de Sant Andreu de Palomar Barcelona i la [Cooperativa Quesoni](#) [5] de Cardedeu, **estan fent evolucionar el panorama de la governança de la cultura als municipis, molt actiu, fèrtil i divers en els darrers anys** [6], complementant els models de gestió municipal directa o externalitzada amb **models cada cop més consolidats de gestió ciutadana i autogestió**, amb una relació equitativa entre ells.

Projecte 'Lliures': Ateneu Popular Coma Cros de Salt, la cultura com a motor de transformació social

En aquest context, **els laboratoris urbans prenen importància a Europa com una tipologia d'espais que faciliten ecosistemes en què la col·laboració i la cocreació són clau** per coordinar la innovació i el canvi social. Aquesta tipologia d'espais urbans se suma a d'altres que ja s'han identificat en cartografies del present i el futur de la gestió comunitària com a pràctiques de cultura comunitària (Castro i Rodrigo, 2018, p. 42), i que inclouen els projectes d'art participatiu, les iniciatives de cultura comunitària, els espais de cultura comunitària i els laboratoris de cultura i ciutadania, entre d'altres. Als laboratoris urbans **s'hi poden adoptar enfocaments experimentals i creatius, creant espais d'aprenentatge segurs per escoltar, identificar prioritats i cercar solucions transformadores** als complexos reptes als quals s'enfronten les ciutats i els territoris. En aquest sentit, en el marc de 'Cultural and Creative Spaces and Cities' (CCSC), un [projecte](#) [7] cofinançat pel programa Europa Creativa gestionat per un consorci de deu entitats dirigit per Trans Europe Halles –la xarxa europea de centres culturals no governamentals–, s'han desenvolupat 7 '[Urban Labs](#) [8]' a set ciutats europees que han reunit organitzacions culturals no governamentals i autoritats locals i regionals a la recerca de respostes compartides a reptes comuns.

El Laboratori d'Art Comunitari (LAC) de Sant Boi és un d'aquests 7 laboratoris urbans, que va formar part del programa de la jornada [Interacció'21](#) [9], centrada en els vincles entre cultura i salut, i que forma part del Mapa d'Actius de Salut de la Generalitat de Catalunya. Impulsat pel [Can Castells Centre d'Art](#) [10](CCCA), un centre d'art de proximitat que té la voluntat de trencar amb els estigmes sobre la salut mental i impulsar el treball transversal amb departaments municipals, entitats i artistes locals, aquest projecte **ha emergit durat la crisi com a espai des del qual catalitzar solucions sistèmiques i accelerar els processos d'aprenentatge de la societat en temps real**, alhora que es legitimen polítiques i processos amb el suport de socis estratègics. Aquestes característiques fan que el projecte sigui **un dels molts exemples de "cultura viva** [11]" que hi ha al territori, **concepte que designa processos culturals comunitaris relacionats amb qualitats com "l'expressió de la subjectivitat, la col·laboració, el focus en el diversitat, la cogestió, la inclusió, l'accessibilitat, la diversificació del finançament i l'actitud crítica,"** entre d'altres (Interacció, 2018, 14 febrer).

‘Portes’, la proposta del LAC 2021 centrada en elements simbòlics al voltant dels conceptes com la llibertat i la seguretat

Precisament, el programa ‘Cultura Viva [12] impulsat per l’Institut de Cultura de Barcelona (ICUB) i emmarcat en del Pla de drets culturals **Fem Cultura** [13], **il·lustra també, des de l’àmbit de les polítiques culturals, la voluntat política d’enfortir la participació i la gestió comunitària de la cultura a la ciutat** i de codissenyar i coproduir, juntament amb el teixit local i la ciutadania, polítiques públiques en favor dels drets culturals. **A través de “Projectes Vius”** com La Veïnal TV i la Xarxa de Ràdios Comunitàries de Barcelona; **“Laboratoris”** com Enfortim les Arts Comunitàries, Cultura i Gènere, i Música Viva; **“Xarxes”** com la Comunitat Arxius Oberts, la Comunitat de Memòria i la Xarxa de Músics al Carrer, i **“Accions”** com Comunitzar la Música, **el programa posa al centre del discurs i la producció cultural d’algunes de les comunitats que habiten la ciutat. Mitjançant la implementació del Pla de drets culturals, amb mesures com “Cultura als barris i acció comunitària: dret a les pràctiques culturals i noves centralitats” i “Cultura de base i sectors culturals: Dret a la creació, l’experimentació, la recerca i la producció cultural”, entre d’altres, es vol ampliar el programa, impulsant nous projectes culturals liderats per les comunitats, i generant coneixement que permeti avançar en pràctiques culturals innovadores a través del Laboratori Cultura Viva.**

Vinyeta del [fanzin](#) [14] ‘Aquí es fa cultura’ que explica el concepte de drets culturals impulsat pel pla Fem Cultura a Barcelona, il·lustrat per Juanjo Sáez, Néstor F., Olga Capdevila, Roberta Vázquez, Camille Vannier i Marta Altieri, i amb text de Júlia Barceló.

Malgrat que en el text del Pla Fem Cultura s'afirma que aquest document "és fruit d'un procés intens i de llarg recorregut d'escolta activa que ha comptat amb el teixit dels diferents àmbits culturals de la ciutat" (ICUB, 2021), i que ha elaborat recerques, informes i mapatges promogudes en el marc de Cultura Viva, **l'organització 'Cultura de Base' ha presentat un document crític amb la segona mesura del Pla**, presentada recentment. 'Cultura de Base' **agraeix el diàleg impulsat des de l'Ajuntament** per recollir propostes per concretar les mesures del Pla, **però afirma que no és "exacte" que la redacció del text s'hagi elaborat "colze a colze" i de manera proactiva amb el teixit cultural de la ciutat i el territori**, i que alguns dels eixos del Pla entren en contradicció amb principis com el pensament crític al voltant de la praxi de l'art i les polítiques culturals d'àmbit local, la transparència i la independència institucional (Cultura de Base, 2021). Més enllà de la polèmica que hagi pogut suscitar el document, **aquest fet és una manifestació del sovint difícil equilibri en les relacions de poder entre els agents implicats en la gestió comunitària de la cultura**, en què la ciutadania i el teixit urbà s'erigeix com a subjecte de dret i l'Administració ha d'adoptar el paper de facilitador de recursos (Interacció, 2020, 29 juliol).

A escala internacional, estudis de cas basats en les noves governances que impulsen ciutats com Berlín, Londres, Nova York París i Toronto han demostrat que **la coordinació amb els diferents actors implicats s'implementa sovint amb dificultats**. La resposta de Berlín a la pandèmia del COVID-19, per exemple, es va dur a terme de forma poc transparent, i la comunitat artística independent va ser informada dels detalls dels programes previstos a posteriori, en lloc de formar part del procés d'inici (Anheier, Merkel i Winkler, 2021, p. 110). Per tant, **s'adverteix que, fins i tot si hi ha mitjans financers, el fet de descuidar algunes parts interessades pot fer que es perdin perspectives crucials**, es redueixi l'impacte de les mesures adoptades i es generi desconfiança. **És recomanable, doncs, que les ciutats creïn laboratoris o organitzacions híbrides**, amb models operatius que puguin actuar com a interfícies entre diferents actors i sectors, per fonamentar les decisions polítiques. A escala local, actors de l'àmbit del patrimoni a Barcelona observen que l'administració, conjuntament amb districtes, entitats i veïns, té la **responsabilitat d'arribar a consensos amplis i plurals, que incorporin els interessos comunitaris en interacció amb els relats de les ciutats** (Roca i Turégano, 2020). Aquest és, sens dubte, un dels reptes que la governança multiactor planteja actualment, i és especialment substancial en la gestió comunitària de la cultura.

Referències bibliogràfiques

Anheier, H. K., Merkel, J., i Winkler, K. (2021). *Culture, the arts, and the Covid-19 pandemic. Five cultural capitals in search of solutions* [15]. Hertie School. DOI: doi.org/10.48462/opus4-3722 [16] (vegeu també la notícia d'Interacció [aquí](#) [17])

Arreaga, M., Frías, S., Rodríguez, J. (2020). How Might Urban Labs Foster Collaborative Innovation Processes? A: De Tullio, F. M. (ed.) (2020). *Commons. Between Dreams and Reality* [18]. Creative Industry Košice. (vegeu també la notícia d'Interacció [aquí](#) [7])

Castro, M., (La Hidra Cooperativa) i Rodrigo, J. (Artibarri) (2018). *Gestió comunitària de la cultura a Barcelona. Valors, reptes i propostes* [19]. Institut de Cultura de Barcelona. bit.ly/3hbfkHZ [20]

Cultura de base Barcelona (2021). *Document de resposta a la reunió de presentació del pla de drets culturals: reflexions i propostes entorn a la mesura "Cultura de base i sectors culturals: dret a la creació, l'experimentació, la recerca i la producció cultural"*. culturadebase.org [21]

Institut de Cultura de Barcelona (2021). *Fem Cultura. Pla de Drets Culturals de Barcelona* [22]. Ajuntament de Barcelona. bit.ly/3II3UOI [23]

Interacció (2018, 14 febrer). *Una visió comunitària de la cultura des de Polònia*. bit.ly/3EWd7L4 [24]

Interacció (2020, 29 juliol). *Sobre la gestió comunitària. Entrevista a Helena Ojeda*. bit.ly/3EMzKkQ [25]

Redacció Catalunya Press (2021, 9 novembre). Arrenca 'Portes', una nova proposta del Laboratori d'Art Comunitari a Sant Boi de Llobregat. *VilaPress* bit.ly/31GQ88p [26]

Roca, J. i Turégano, C. (2020). La gestió participativa i el museu de la ciutat. Patrimoni, ciutadania i nodes culturals als barris de Barcelona. *Diferents. Revista De Museus*, (5), 18-35. Centre d'Informació i Documentació ([CIDOC](#) [27]) Signatura: [E210076](#) [28]

Categories: Article

Etiquetes: governança cultural

Etiquetes: gestió cultural

Etiquetes: participació cultural

Etiquetes: polítiques culturals

Etiquetes: drets culturals

Etiquetes: innovació cultural

- [29]

URL d'origen: <https://interaccio.diba.cat/blogs/2022/02/noves-governances>

Enllaços:

[1] <https://interaccio.diba.cat/members/interaccio>

[2] <https://interaccio.diba.cat/CIDOC/blogs/2020/administracions-culturals-municipals-gestio-comunitaria>

[3] <http://www.ateneucomacros.cat/>

[4] <https://ateneuharmonia.cat/>

[5] <http://quesoni.cat/>

[6] <https://interaccio.diba.cat/CIDOC/blogs/2015/cultura-gestio-comunitaria-public-significa-comunitat-no-del-govern>

[7] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/cultural-creative-spaces-cities-1>

[8] <https://www.spacesandcities.com/urban-labs/>

[9] <https://interaccio.diba.cat/categories-dapunts/jornades-interaccio/interaccio-2021>

[10] <https://www.cccasantboi.cat/>

[11] <https://interaccio.diba.cat/CIDOC/blogs/2018/comunitaria-cultura-polonia>

[12] <https://www.barcelona.cat/culturaviva/>

[13] <https://www.barcelona.cat/aqui-es-fa-cultura/ca/drets-culturals>

[14] <https://www.barcelona.cat/aqui-es-fa-cultura/fanzine/ca/>

[15] <https://interaccio.diba.cat/sites/interaccio.diba.cat/files/report.pdf>

[16] <https://doi.org/10.48462/opus4-3722>

[17] <https://interaccio.diba.cat/news/2021/05/capitals-cultura-solucions>

[18] <https://interaccio.diba.cat/sites/interaccio.diba.cat/files/commons.-from-dream-to-reality.pdf>

[19] https://interaccio.diba.cat/sites/interaccio.diba.cat/files/gestio-comunitaria-de-la-cultura_cat-1.pdf

[20] <https://bit.ly/3hbfbkHZ>

[21] <https://culturadabase.org/>

[22] <https://interaccio.diba.cat/sites/interaccio.diba.cat/files/pdf.pdf>

[23] <https://bit.ly/3lI3U0l>

[24] <https://bit.ly/3EWd7L4>

[25] <https://bit.ly/3EMzKkQ>

[26] <https://bit.ly/31GQ88p>

[27] <https://www.diba.cat/es/web/cerc/cidoc>

[28] <https://cercles.diba.cat/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=46594>

[29] <https://interaccio.diba.cat/node/8882>